

Sammenfattende notat

Afgørelse fra Miljø- og Fødevareklagenævnet

I en afgørelse fra januar 2025 (23/12188) erklærer Miljø- og Fødevareklagenævnet en kommunes afslag på miljøgodkendelse af et svinebrug for ugyldigt og hjemviser afgørelsen til fornyet behandling hos kommunen. Afgørelsen er ugyldig, fordi kommunens begrundelse ikke lever op til forvaltningslovens regler om begrundelse (§§ 22 og 24).

Vi kan se afgørelsen som en reminder om, at man aldrig kan vide, hvad en klageinstans vil komme frem til, når man indsender en klage over en afgørelse. Der er ingen garanti for, at klageinstansen, her Miljø- og Fødevareklagenævnet, behandler sagens materielle indhold (her sagens miljøretlige problemstillinger), da Nævnet som udgangspunkt ikke behandler det materielle i sagen, hvis der er formelle mangler som fx, at regler om partshøring, begrundelse eller vejledning ikke er overholdt.

Sagens gang

En landbruger ansøger Middelfart Kommune om miljøgodkendelse til etablering af et svinebrug på et forhenværende kvægbrug. Der er tale om en ansøgning efter husdyrbruglovens § 16 a, stk. 2.

Afgørelsen træffes af et politisk udvalg (Klima-, Natur- og Genbrugsudvalget) i stedet for rent administrativt af Middelfart Kommunes forvaltning.

Kommunens forvaltning indstiller til Klima-, Natur- og Genbrugsudvalget (herefter kommunen), at der gives miljøgodkendelse. Forvaltningen vurderer, at det ansøgte staldanlæg ikke vil medføre en væsentlig påvirkning af de landskabelige værdier.

Kommunen giver i september 2023 afslag med henvisning til § 24, stk. 1 i husdyrgodkendelsesbekendtgørelsen (bkg. nr. 443 af 26. april 2023).

Landbruger, der er repræsenteret ved konsulent fra Erhvervsjura, L&F, klager over afslaget til Miljø- og Fødevareklagenævnet (herefter Nævnet eller MFKN).

Nævnet vælger kun at behandle kommunens begrundelse for afslaget. MFKN vurderer, at afgørelsen er ugyldig og ophæver og hjemviser sagen til fornyet behandling i kommunen. Nævnet henviser til forvaltningslovens §§ 22 og 24.

Afgørelsen er beskrevet og analyseret i artiklen: ["Mangelfuld begrundelse sender afslag på miljøgodkendelse retur til ny behandling i kommunen"](#)

Artikel og præsentation: Er der beskyttede sten- og jorddiger på dit husdyrbrug?

Artiklen giver en introduktion til reglerne om digebeskyttelse og det nye digitale digekort fra 2024. Emnet er relevant for husdyrbrug, da det er ejer eller bruger af en ejendom, herunder husdyrbrug, som har ansvaret for, at der ikke sker tilstandsændringer af beskyttede diger på ejendommen.

Beskyttelsen af sten- og jorddiger er fastsat i museumslovens § 29 a, stk. 1, som siger, at der ikke må foretages ændring i tilstanden af sten- og jorddiger og lignende.

Det betyder, at det som udgangspunkt er ulovligt at ændre på et diges tilstand. Ved tilstandsændring forstås vi primært et fysisk indgreb i selve diget, som ændrer eller påvirker digets tilstand væsentligt.

I artiklen oplister vi eksempler på handlinger, der betragtes som tilstandsændringer, og som derfor som udgangspunkt er ulovlige at foretage uden dispensation. Nogle få eksempler: at fjerne et dige helt eller delvist, at fjerne sten fra et stendige, at trække stød og rødder op efter en bevoksning på et dige.

Herefter følger eksempler på mindre indgreb, som er så uvæsentlige, at de ikke anses som tilstandsændringer, og som man derfor som udgangspunkt gerne må foretage uden dispensation. Som enkelte eksempler kan nævnes at føre drænrør, ledninger og lign. under et dige ved underboring og at nedgrave mindre jordkabler og mindre rørledninger.

Et afsnit behandler særskilt tiltag som følge af skader fra græssende dyrehold. Vi nævner små skader, som løbende kan udbedres, og kraftigt slid, som muligvis kan udbedres ved hjælp af frahegning.

Herefter beskrives nærmere med henvisning til digebekendtgørelsens § 1, hvilke diger, som er omfattet af museumslovens beskyttelse, og hvilke der er undtaget.

Museumslovens dispensationsbestemmelse i § 29 j, stk. 2 får en indgående behandling. Bestemmelsen giver kommunerne adgang til, i særlige tilfælde at fravige forbuddet mod at ændre et beskyttet diges tilstand. Med "særlige tilfælde" sigtes til så væsentlige samfundsmæssige interesser i at ændre et diges tilstand, at disse interesser i den konkrete sag vejer tungere end de bevaringsinteresser, som digebeskyttelsen skal sikre.

Kommunerne træffer afgørelse om dispensation på baggrund af en konkret vurdering af omstændighederne, herunder digets beskyttelsesværdi. Tre kriterier er væsentlige for at vurdere, om et beskyttet dige er beskyttelsesværdigt i den konkrete sag om dispensation:

- Digets landskabelige betydning
- Digets kulturhistoriske betydning
- Digets biologiske betydning.

Hvis et dige skal tages ud af beskyttelsen, må det ikke vurderes som værdifuldt efter nogen af disse tre kriterier.

Fra Klagenævnets praksis (Miljø- og Fødevarerklagenævnet - tidligere var det Natur- og Miljøklagenævnet) følger en liste over, hvad nævnet har lagt vægt på ved afgørelsen af, om et dige var beskyttelsesværdigt. Eksempler:

- diget har landskabelig værdi, fordi det fremtræder som et væsentligt element i landskabet i kraft af dets længde, profil, eller som markering af skel.
- diget udgør en del af et sammenhængende digesystem.
- diget har væsentlig landskabelig, kulturhistorisk eller biologisk værdi, uanset at det udgør en rest af et system.

Undtagelsesvist har klagenævnet vurderet, at et dige ikke var bevaringsværdigt. Når et dige ikke har haft en væsentlig kulturhistorisk, biologisk eller landskabelig værdi, har nævnet afgjort, at et dige kan sløjfes, hvis:

- diget har ligget isoleret uden sammenhæng med andre diger eller biotoper og har haft en ringe udstrækning.

- diget er meget dårligt bevaret, ødelagt før lovbeskyttelsen eller for en stor dels vedkommende er (lovligt) fjernet og ikke er en del af et større system.

Til slut beskrives det nye digekort. Slots- og Kulturstyrelsen har i slutningen af 2024 lanceret et nyt digitalt digekort, som viser en forbedret vejledende registrering over sten- og jorddiger, der er beskyttet efter museumsloven.

Se artiklen [Er der beskyttede sten- og jorddiger på dit husdyrbrug?](#)

Udover artiklen er der også lavet en præsentation, som dykker ned i de væsentligste problemstillinger, som artiklen belyser.

Byretsdom fastholder krav om reduceret ammoniakdeposition for husdyrbrug i revurderingssag

Dommen er afsagt af Byretten i Esbjerg den 20. februar 2025 med deltagelse af 3 dommere. Husdyrbruget, som er sagsøger i sagen, har anket dommen til Landsretten.

Sagens hovedpunkter

- I 2011 får husdyrbruget en miljøgodkendelse efter § 12 i den dagældende husdyrgodkendelseslov (LBK nr. 1486 af 04/12/2009).
- På godkendelsestidspunktet er der registreret beskyttede naturområder i nærheden af husdyrbrugets staldanlæg, herunder et Natura 2000-område med bl.a. rigkær. Ifølge godkendelsen må den maksimalt tilladte merdeposition af ammoniak til visse naturområder ikke være over 0,7 kg N / ha / år. Kommunen vurderer ikke, at udledningen fra husdyrbruget påvirker naturområderne væsentligt.
- I 2021 træffer Vejen Kommune afgørelse i sag om revurdering af husdyrbruget. På revurderingstidspunktet er en elle- og askeskov vokset frem nogle hundrede meter syd for husdyrbruget. Denne skov er blevet registreret som kategori 1-natur. Ifølge revurderingsafgørelsen påvirker husdyrbruget denne skov med en deposition på 2,3 kg N pr. ha / år og overskrider dermed det maksimale totaldepositionskrav vedr. ammoniak på 0,7 kg N pr. ha / år jf. husdyrgodkendelsesbekendtgørelsen § 26, stk. 1, nr. 3. Kommunen stiller derfor i revurderingsafgørelsen skærpede vilkår for at få husdyrbruget til at nedbringe ammoniakdepositionen på naturtyperne til 0,7 kg N pr. ha / år. Kommunen giver husdyrbruget frist, indtil staldbygningerne bliver 30 år gamle (husdyrgodkendelsesbekendtgørelsen § 39, stk. 7). For stald 1 er det i 2038 og for stald 2 i 2031.
- Senest i januar 2031 skal husdyrbruget have indført teknologi, så det reducerer sin ammoniakdeposition til kategori 1-natur med halvdelen. Halvdelen svarer til en reduktion på 0,8 kg N pr ha / år.
- Senest i 2038 skal husdyrbruget have indført teknologi, så det reducerer sin ammoniakdeposition yderligere med den anden halvdel på 0,8 kg N pr ha / år.

- Hvis ejendommen ikke overholder kravene ved indførsel af teknologi, skal ejendommens produktionsanlæg tilpasses, indtil kravene kan opfyldes. Dvs., at produktionen skal nedsættes.
- Ved revurderingen foretager kommunen ikke en vurdering af husdyrbrugets eventuelle påvirkning af Natura 2000-områder og bilag IV-arter med den begrundelse, at sådan en vurdering blev foretaget i forbindelse med godkendelsen i 2011.
- Husdyrbruget anlægger sag, først og fremmest med påstand om, at vilkårene i revurderingsafgørelsen er ulovlige og ugyldige. (I denne artikel skriver vi kun om denne påstand og ikke om påstanden vedr. erstatning).

Husdyrbrugets påstand og begrundelser

Husdyrbruget udfordrer hele grundlaget for revurdering vedr. ammoniakkrav med påstand om, at habitatdirektivet er gennemført forkert i dansk lovgivning:

- Husdyrbruget mener ikke, at vilkårene i revurderingsafgørelsen er i overensstemmelse med habitatdirektivets artikel 6, stk. 3, da kommunen ikke har foretaget en konkret habitatkonsekvensvurdering.
- Husdyrbrugeren mener, at de generelle regler i husdyrgodkendelsesbekendtgørelsen om revurdering af godkendte husdyrbrug (§ 39) og om totaldeposition af ammoniak (§ 26) er i strid med habitatdirektivets artikel 6, stk. 2 og 3. Det er de, fordi de fastsætter en programmatisk ordning for, hvornår et projekt ikke er tilladt i form af en øvre grænse for maksimal ammoniakdeposition, uden at der foretages en konkret vurdering af den faktiske virkning på lokaliteten.
- Husdyrbrugeren mener også, at reglerne i husdyrgodkendelsesbekendtgørelsen §§ 39 og 26 er i strid med det EU-retlige proportionalitetsprincip - bl.a. fordi bestemmelserne om totaldeposition ikke er egnet til at sikre, at forringelse af de udpegede naturtyper undgås.

Byrettens dom og begrundelse

Byretten bliver ikke overbevist om, at revurderingsafgørelsen med vilkår skal erklæres ugyldige og ulovlige pga. manglende hjemmel eller pga. sagsbehandlingsfejl. Byretten opretholder derfor Vejen Kommunes revurderingsafgørelse med de 6 vilkår.

- Retten mener ikke, at de danske regler om maksimal totaldeposition af ammoniak ved revurdering af miljøgodkendelse af husdyrbrug er i strid med habitatdirektivet.
- Retten mener heller ikke, at habitatdirektivets artikel 6, stk. 3 ubetinget kræver en konkret væsentlighedsvurdering af husdyrbrugets påvirkning af Natura 2000-området. Retten begrundet dette med, at en myndighedsafgørelse som i denne sag, der af hensyn til beskyttede naturtyper i et bevaringsområde stiller skærpede krav til driften af virksomheden, efter en naturlig forståelse af ordene "planer" og "projekter" ikke er omfattet af vurderingspligten i artikel 6, stk. 3.

Retten anfører herefter, med henvisning til en EU-dom, at en national programmatisk ordning er ok, forudsat at den fastsatte grænseværdi med hensyn til kvælstofaflejringer er fastsat efter en vurdering, så der ikke ud fra et videnskabeligt synspunkt er rimelig tvivl om, at projekter under grænseværdien ikke har

skadelige virkninger på lokaliteten. Med henvisning til et notat fra Danmarks Miljøundersøgelse finder Retten det ikke bevist, at tærskelværdierne i husdyrgodkendelsesbekendtgørelsen ikke er behørigt vurderet.

- Retten udtaler, at habitatdirektivet er et minimumsdirektiv, som ikke hindrer, at der nationalt fastsættes eventuelt skærpede regler til beskyttelse af naturtyper i et Natura 2000-område.
- Retten vurderer ikke, at revurderingsafgørelsen eller de danske regler i husdyrbruglovgivningen om maksimal totaldeposition er i strid med et generelt EU-retligt proportionalitetsprincip.

Se artikel: [Dom fastholder krav om reduceret ammoniakdeposition for husdyrbrug i revurderingssag](#)

Dark horses i ammoniakreguleringen – Kan de true dit dyrehold?

Podcast, som sætter fokus på reglerne om ammoniakregulering af husdyrbrug, herunder hvorfor man skal være opmærksom på dem – både når man udvider og ændrer sin husdyrproduktion – men også når man blot vil fastholde sin eksisterende produktion.

- Gennemgang af reglerne inden for den almindelige og specifikke ammoniakregulering, der er lovhjemlet i husdyrgodkendelsesbekendtgørelsen, jf. husdyrbruget.
- Hvorfor det har betydning for landmænd at kende til disse regler? Både når man udvider og ændrer sin produktion, men også når man blot fastholder sin eksisterende produktion (restlevetid)
- Opsummering samt anbefaling til, hvad landmænd skal være opmærksomme på ift. problemstillinger inden for ammoniakregulering af husdyrbrug, når der er forskellige former for beskyttet natur tæt på husdyrbruget.

Link til podcast-afsnit:

<https://open.spotify.com/episode/3kGUA4o1Y3pYt9bOiOYXuK?si=EPp255EfS2u07v6Dm57q8Q>

Vær opmærksom på ammoniak-reglerne, når du laver god natur

Et supplerende podcastafsnit, der – med udgangspunkt i podcastafsnittet ovenfor – sætter fokus på, at mange landmænd ønsker at give naturen bedre plads tæt på landbruget. Men inden man går i gang med nye naturtiltag, er det afgørende at kende reglerne for ammoniakudledning fra ens erhvervsmæssige dyrehold.

Ammoniakudledning fra erhvervsmæssigt dyrehold kan nemlig få stor betydning for ens naturtiltag – og i værste fald spænde ben for ens forretning.

I afsnittet gennemgås:

- Introduktion; hvorfor er det et problem, at naturen potentielt modtager meget ammoniak fra staldanlæg og gyllebeholdere?
 - Gennemgang af næringsrige og næringsfattige naturtyper, herunder forskellige kategorier efter natur
- Hvilke naturtiltag man kan lave

- Naturpleje med græsning
- Etablering af vandhuller
- Udtagningsordninger, herunder:
 - Vådområder,
 - Minivådområder,
 - Lavbundsprojekter,
 - Permanent ekstensivering, og
 - Skovrejsning
- Hvordan de påvirker ammoniakregler, og
- Hvad man skal være opmærksom på, så naturen kan udvikle sig uden negative konsekvenser for ens erhvervsmæssige dyrehold

Link til podcast-afsnit:

<https://open.spotify.com/episode/3kGUA4o1Y3pYt9bOiOYXuK?si=lztmc24rTyimkZynZGosqQ>

Præsentation; Samspil mellem naturtiltag og husdyrproduktion

En mere dybdegående præsentation af nogle af de juridiske udfordringer, som begge podcastafsnit belyser; Hvordan en landmand med en eksisterende husdyrbrugsproduktion kan lave naturtiltag på sin ejendom, uden at man skal risikere, at det kan spænde ben for husdyrproduktionen (ment ammoniakudledningen fra staldanlæg og gyllebeholder).

I præsentationen gennemgås følgende:

- Hvad er reglerne inden for den generelle ammoniakregulering i husdyrbrugloven og husdyrgodkendelsesbekendtgørelsen
- Hvad er reglerne inden for den specifikke ammoniakregulering i husdyrbrugloven og husdyrgodkendelsesbekendtgørelsen
- Hvordan kategoriseres beskyttet naturtyper ift. ammoniakregulering;
 - Kat. 1-natur (Specifikke ammoniakfølsomme naturtyper beliggende inden for et Natura 2000-område)
 - Kat. 2-natur (Højmoser, lobeliesøer, heder større end 10 ha og beskyttet efter naturbeskyttelseslovens § 3 samt overdrev større end 2,5 ha og beskyttet efter naturbeskyttelseslovens § 3)
 - Kat. 3-natur (Ammoniakfølsomme naturtyper, hverken omfattet af kat. 1 eller kat. 2, og som er beliggende uden for Natura 2000-områder (f.eks. heder, moser og overdrev beskyttet efter naturbeskyttelseslovens § 3 samt ammoniakfølsomme skove)
 - Andre naturtyper beskyttet efter naturbeskyttelseslovens § 3 (søer, enge og strandenge) sidestilles med beskyttelseskravene til kat. 3-natur
- Hvad er ammoniakdepositionsgrænserne (hvor meget ammoniak må deponeres på naturtyperne ovenfor, før de risikerer at blive negativt påvirket)
- Beskrivelse af, hvornår natur kan spænde ben for husdyrbrug → hvis ikke overholde depositionsgrænser eller konkret tålegrænseinterval for kat. 3-natur, så risikeres:
 - Afslag på miljøgodkendelser/-tilladelser
 - Nedlukning af eksisterende husdyrbrug, der ikke ønsker at ændre på sig, ved revurdering fordi naturen vokser tættere på husdyrbruget ("Restlevetidsproblematik")

Præsentation; Jordflytning

Jordflytning har den seneste tid fyldt meget i medierne. Jordflytning er også et område, som fylder meget for landmænd, da de i stor stil modtager jord til bl.a. terrænregulering på deres marker med henblik på forbedring og fortsat landbrugsdrift.

I præsentationen sættes der fokus på de politiske og juridiske rammer for jordflytning, herunder hvad landmænd, der modtager jord, særligt skal være opmærksom på – især som følge af de uheldige sager, der har verseret i medierne, imens området – rent lovgivningsmæssigt – er i gang med at blive ændret. I præsentationen gennemgås bl.a.:

- Politisk status og initiativer for at forenkle processen ift. at flytte jord, herunder
 - Hvilke konkrete forslag der ønskes ift. at smidiggøre processen, bl.a. til fordel for landmanden, som især er modtager af jord
- Gennemgang af de grundlæggende regler for jordflytning, herunder:
 - Hvad skal man være opmærksom på, hvis man ønsker at flytte jord
 - Anmeldepligt og dokumentationskrav i jordforureningsloven og jordflytningsbekendtgørelsen
 - Hvad skal man være opmærksom på, hvis man er modtager af flyttet jord
 - Hvordan jorden kategoriseres (affald eller ikke-affald), og
 - Hvad jorden bruges til
- Tjekliste, hvis du som landmand modtager jord (OBS-punkter).